

Posudek na disertační práci Mgr. Přemysla Štycha:

„Územní diferenciacie dlhodobých změn krajiny Česka“

obhájovanou na Univerzitě Karlově v Praze, Přírodovědecké fakultě, katedře sociální geografie a regionálního rozvoje

Disertační práce má přiměřený rozsah (128 stran a přílohy), dobrou úpravu textu, ve kterém nejsou větší problémy gramatické, (za řadovými číslovkami v názvech kapitol by měly být tečky), disertační práce je napsána čtivě. Oceňuji, že disertační práce je sestavena jako originální dílo (nejde tedy pouze o soubor dříve vydaných článků), které má svou teorii, sběr a úpravu dat, originální metodiku a rozsáhlou analytickou část (doprovázenou mnoha mapami, diagramy a tabulkami), která odpovídá cílům a dokladuje hypotézy a teoretická východiska práce. Rozsah citované literatury je dostatečný, překvapuje mne ovšem malé zastoupení „nestředoevropských“ autorů. Dotazuji se, zda všechny analytické výstupy disertační práce (mapy, grafy a tabulky) sestavil a vytvořil Přemysl Štych (výjimkou jsou mapy – Příloha 15. a 16., kde jsou uvedeni další autoři).

Struktura kapitol disertační práce je přehledná, má logickou posloupnost vědecké práce. Výhrady mám k řazení analýz a subkapitol v kapitolách 4., 5. a 6. – viz dále. Připomínku mám k opakování „vědeckých přístupů“ v názvech kapitol 1.1., 2.1. a 2.3. Cíle a hypotézy práce jsou kvalitně zpracované a nacházejí svůj odraz v dalších metodických a analytických kapitolách. Osobně bych nevyčleňoval analýzy uskutečněné prostřednictvím ukazatele heterogenity „H“ do zvláštního cíle a do zvláštní kapitoly (je to jen doplněk celkovějších hodnocení) a výhrady mám také k zařazení (splnění) cíle 5. – viz další poznámky.

Autor pracoval s mnoha tisíci údaji. Využíval datovou základnu týmu LUCC UK. Autor ovládá dobře metody GIS, které zde nepoužívá pouze jako nástroj pro prostorové uložení údajů a pro jejich prostorovou vizualizaci, ale i jako nástroj, kterým údaje vyhodnocuje způsobem a rozsahem, který by jinými postupy nebyl realizovatelný. V disertaci Přemysla Štycha nebyla datová základna LUCC UK nijak zvlášť popsána a kriticky zhodnocena. Zajímá mne například, do jaké míry docházelo ke slučování katastrálních území a údajů o jejich land use do tzv. „ZÚJ“. Pokud by se totiž v pohraničí slučovaly k. ú. (už nyní rozsáhlé) do větších celků, potom by tyto celky - ZÚJ – byly až příliš vnitřně členité a nerovnoměrně pokryté jednotlivými druhy pozemků. Nevím jakou podobu měly zdrojové údaje o využití země z roku 1845, zda je lze srovnávat s údaji vedenými v katastru nemovitostí po druhé světové válce. Vybrané časové horizonty mají svou logiku. Údaje z roku 1946 snad zachycují ještě takový stav v pohraničí, který zde byl za „Němců“, žijících a hospodařících zde většinou do roku 1948. Hodnoty indexů změn prezentované v grafech svádějí k porovnávání jejich proměnlivosti mezi jednotlivými obdobími. Autor se však tomuto porovnání správně vyhýbá, neboť sledovaná období jsou nestejně dlouhá. Možná by mělo smysl relativizovat tyto údaje počtem let, ale nevím, zda by to nepřineslo nějaké metodické problémy (reverzibilita změn v průběhu dlouhých období). Mám pochybnosti o kvalitě/srovnatelnosti údajů z Hlučínska, z pruského, resp. německého období Hlučínska – viz Obr. 1 a 2 a Přílohy 1.a, 1.d., 2.d.

Autor připouští, že mohlo dojít k subjektivnímu posuzování typů ploch při mapování land cover ve vybraných modelových katastrálních územích. Je jasné, že sedm modelových území nemůže reprezentovat všechny (hlavní) krajinné typy Česka a je současně jasné, že více těchto území nebylo možné z důvodu rozsahu práce analyzovat. Zajímalo by mne, jak reprezentativně byly vybrány právě tyto konkrétní katastrální území.

Určité dopracování by si ještě zasloužila terminologie. Problematika land use changes je zaměřena na změny v zastoupení (možná i změny prostorového uspořádání) druhů (kategorií) pozemků v území podle deklarovaného způsobu jejich využití. Problematika land

cover changes je zaměřena na změny v zastoupení a v prostorovém uspořádání vegetačních typů ploch v krajině (včetně ploch vegetací nepokrytých) při zdůraznění fyziognomie vegetační formace. Autor tyto specifikace ne vždy terminologicky a metodicky vnímá a dodržuje. Srovnání není tak snadné a propojení obou problematik je obtížné.

Výsledky analýz vývoje land use Česka prostřednictvím „indexu změny“, „ukazatele heterogenity H“, i hledání příčin změn a rozdílností vývojových změn, respektive kvantifikace ovlivnění změn působením nadmořské výšky, sklonitosti a sídelní exponovanosti/perifernosti – to vše je cenné a nové. Kdybych mohl ovlivnit uspořádání textu a jeho příloh v jednotlivých analytických kapitolách, postupoval bych poněkud jinak, pro mne, a asi i pro další čtenáře, přirozeněji a přehledněji. Popsal bych nejprve stav v jednotlivých sledovaných letech (tabulky a mapy) a současně bych sledoval změny mezi lety (viz mapy zařazené do DP vzadu v přílohách). Jako doplněk hodnocení vývoje bych uplatnil „indexy změny“ a ukazatele územní koncentrace a změn této koncentrace, resp. heterogenity. Pak bych hledal příčiny změn – např. ovlivnění fyzickogeografickou a sociálněgeografickou polohou. Disertační práce by byla přehlednější a možná by se objasnilo více. V disertační práci jsem nenašel metodiku hodnocení sídelní exponovanosti/perifernosti, jen odkaz na zdroj. Myslím si, že tato exponovanost/perifernost měla být v textu DP vysvětlena. Nevím, zda je správné sledovat ovlivnění vývoje land use mezi lety 1845 – 1948 působením sídelní exponovanosti/perifernosti ve stavu 80. let 20. století.

Autor si kládł za cíl výsledky analýz provedené na celorepublikové úrovni prověřit na mikro úrovni – v modelových katastrálních územích (cíľ 4) a také porovnat oba postupy – tedy analýzu land use changes na úrovni Česka a analýzu land cover changes ve vybraných modelových územích. Podle mne autor provedl kvalitní srovnávání land cover poloviny 19. století a konce 20. století v sedmi katastrálních územích (i přes subjektivní přístup jednotlivých mapovatelů a obtížnou srovnatelnost historických kartografických podkladů a současného terénního mapování). Cenné údaje v tabulkách charakterizující „co se změnilo na co“ autor komentoval jen velmi málo. Ověření a porovnání údajů změn land use/land cover obou měřítkových úrovní se autorovi příliš nepodařilo, také z důvodu odlišnosti dat.

Poznámka k mapovým přílohám – autor vyznačuje rozložení Čechů a Němců v území Česka v roce 1930. Důsledně vyznačuje německé národnostní ostrůvky, ale ne české například na Mostecku. Škoda že nedošlo k porovnání údajů land use change za „Sudety“ a vnitrozemí. Nesouhlasím s tvrzením uvedeným v autoreferátu k DP, že procesy extenzifikace využívání území v regionech neúrodných a odlehlých přinášejí negativní ekologické a společenské dopady.

Celkové hodnocení disertační práce Přemysla Štycha. Hlavní téma práce – hodnocení dlouhodobých změn využití země Česka, s důrazem na prostorové aspekty těchto změn a na hledání příčin těchto změn, bylo zpracováno kvalitně. Jak jsem již uvedl v úvodu svého posudku, oceňuji, že disertační práce je celistvým a originálním dílem s rozsáhlými a náročnými datovými analýzami. Autor zvládl zpracovat obrovské množství údajů za několik tisíc katastrálních území Česka ve čtyřech časových řezech. Velmi oceňuji geograficky komplexní (krajinný) přístup integrující aspekty sociálně a fyzicko-geografické. Oceňuji autorovu schopnost využívat GIS i kartografické dovednosti autora. Je mi také blízký autorův historicko-geografický přístup vysvětlující současnou geografickou strukturu na základě peripetií předchozího vývoje.

Mé kritické poznámky, pokud bude v diskusi jejich oprávněnost potvrzena, snad mohou posloužit při dalším výzkumu.

Disertační práci Mgr. Přemysla Štycha doporučuji k obhajobě.

doc. RNDr. Jan Kubeš, CSc.

Jihočeská univerzita, PF, katedra geografie, 20. 08. 2007